

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN MIETINTÖ 19/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä kesäkuuta 2004 lähettänyt liikenne- ja viestintävaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi tieliikennelain muuttamisesta (HE 104/2004 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Anna-Liisa Tarvainen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylikomisario Ari Taipale, Helsingin poliisilaitos
- poliisineuvos Teuvo Veijalainen, liikkuva poliisi
- ylikonstaapeli Kari Luotonen, Tampereen poliisilaitos

- apulaispoliisipäällikkö Jyrki Haapala, Varhauden poliisi
- työsuojelusihteeri Pertti Sulasalmi, Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry
- toimitusjohtaja Pasi Nieminen, Autoliitto ry
- projektipäällikkö Mikko Saavola, Linja-auto-liitto
- toiminnanjohtaja Jarkko Hietamäki, Suomen Autokoululiitto ry
- lakimies Esa Näätänen, Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- hallintopäällikkö Timo Koskinen, Suomen Taksiliitto
- toimitusjohtaja Matti Järvinen, Liikenneturva.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- Ajoneuvohallintokeskus
- Suomen Silmäoptikkojen Liitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tieliikennelakia. Esitys koskee rikosperustein määrättäviä määräaikaista ajokieltoja, joissa toimivalta on tuomioistuimella ja poliisilla.

Ajokiellon asemaa ensisijaisena ajokorttiseuraamuksena ehdotetaan vahvistettavaksi siten, että poliisin mahdollisuutta käyttää varoitusta ajokiellon sijaan rajoitettaisiin. Ajomäärillä ei olisi enää vaikutusta seuraamuksen valin-

nassa. Lisäksi kuljettajantutkintoon määräämisestä ajokiellon sijaan ehdotetaan luovuttavaksi.

Ajokielloille ehdotetaan säädettäväksi vähimmäispituudet, jotka määräytyisivät tekojen vakavuusasteen perusteella. Lisäksi poliisin määrättävissä ajokielloissa yhdenmukaistettaisiin myös ajokieltojen enimmäisajat ja muutoksenhakumenettely. Rikosten uusimisella olisi vaikutus ajokiellon keston, ja myös vähimmäisajat pitenisivät porrastetusti.

Esityksessä ehdotetaan tieliikennelakiin lisättäväksi säännös, jonka mukaan ajokielto toistuvista liikenne rikkomuksista olisi määrättävä täytäntöön pantavaksi välittömästi, kun päätös ajokiellosta on tehty.

Lisäksi ehdotetaan kuljettajan ajokunnon valvontaa koskevaa säännöstä muutettavaksi. Li-

kennevalvonnan yhteydessä tapahtuvan näkökyvyn tarkastamisen sijaan kuljettaja voisi osoittaa vaatimusten täyttymisen optikon tai lääkärin antamalla lausunnolla.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Nyt esitetty muutos ajokieltojärjestelmään ei vaikuta järjestelmän perusteisiin, koska se ei vaikuta seuraamusten perusteeseen vaan seuraamusten vakavuuteen. Kyseisellä hallituksen esityksellä säädetään ajokieltojen vähimmäisajoista, joita ei voida alittaa. Valiokunta toteaa, että on tärkeää, että erityisesti poliisin ajokieltoikäytäntö yhdenmukaistetaan. Tämän vuoksi valiokunta pitääkin välttämättömänä, että sisäasiainministeriö antaessaan tieliikennelain 108 a §:n mukaisia poliisin toimintaa koskevia tarkempia ohjeita ja määräyksiä kiinnittää huomiota lainsoveltamisen yhdenmukaisuuteen. Valiokunta painottaa edelleen, että ministeriön tulee myös valvoa lainsoveltamisen yhdenmukaisuutta ja antamiensa ohjeiden noudattamista.

Valiokunta ei pidä nykyisen ajokieltojärjestelmän perusteita erityisen onnistuneina, koska kansalaisten on vaikea mieltää tekojen ankaruutta eikä heidän ole helppoa arvioida, ovatko he vaarassa saada ajokieltoseuraamuksien. Toistuvia rikkomuksia laskettaessa kaikki tieliikennelain 75 §:n 2 momentin 5 kohdassa mainitut teot ovat samanarvoisia. Toisaalta ajokiellon keston arviointiperusteita määritettäessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota tekojen vakavuuteen ja moitittavuuteen liikenneturvallisuuden kannalta. Esimerkiksi Saksassa ja Ranskassa on käy-

tössä ns. pistejärjestelmät, jossa kansalliset pisteitä laskemalla tietävät, koska he ovat vaarassa saada ajokiellon. Näillä järjestelmillä vaikuttaa olevan etuja sen suhteen, miten helposti mielletään tekojen keskinäinen moitittavuus. Tällöin järjestelmää myös pidetään oikeudenmukaisempana. Valiokunta esittää, että eduskunta edellyttäisi hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin, jotta kokonaisvaltaisen ajokieltojärjestelmän ja sen perusteiden selvityksen pohjalta voitaisiin ryhtyä toimenpiteisiin yhtenäisemmän ja helpommin mielletävän järjestelmän luomiseksi (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Asiantuntijakuulemisessa valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että ajokieltoasian käsittelyä poliisin ja kuljettajan kesken tulee kehittää niin, että myös itse menettelyllä pyritään vaikuttamaan kuljettajan myöhempään ajokäyttäytymiseen. Valiokunta pitää tarpeellisenä, että jatkossa ajokieltojen pituuksien ja varoituksen käytön sekä puhuttelukäytännön yhdenmukaisuutta kehitetään ja seurataan poliisin tulostuloksissa.

Valiokunta kantaa huolta nuorten kuljettajien suuresta onnettomuuksien osuudesta ja katsoo, että tulee kiinnittää erityistä huomiota nuorten kuljettajien ajamiseen. Valiokunta ei pidä hyvänä, että nuoria kuljettajia, joilla on lyhytaikainen ajokortti, koskisi eri liikennesäännöt nopeuksien tai muiden vastaavien ajo-ominaisuuksien osalta. Nuorten ja uusien kuljettajien väriin ajokäytäntöihin pitää kuitenkin puuttua herkemmin. Valiokunta katsoo, että uusien kuljettajien osalta voisi esimerkiksi puhuttelukäytäntöä kehittää.

Yksityiskohtaiset perustelut

78 §. *Ajokieltoon määrääminen.* Hallituksen esityksessä tieliikennelain 78 §:n 4 momenttiin on ehdotettu sanamuotoa, jonka mukaan ajokielon kestosta määrättäessä voidaan ottaa huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja välttämättömään liikkumiseen. Voimassa olevan sanamuodon mukaan tällaiset tekijät on otettava huomioon. Ajokiellon kestosta määrättäessä vähennyksenä on otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokiellon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi. Edellä 75 §:n 2 momentin 5 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto on määrättävä pantavaksi täytäntöön välittömästi, kun päätös ajokiellosta on tehty.

Verbi voida korostaa sitä, että vaikutukset voitaisiin ottaa huomioon tapauskohtaisessa harkinnassa, mutta ei anna tarpeeksi selvää signaalia päätöksentekijöille, miten heidän tulee toimia. Hallituksen esityksen mukainen muutos ei siten valiokunnan mielestä ole omiaan yhtenäistämään käytäntöä, vaan saattaa lisätä tulkinnan kirjavuutta, mikä jo ennestään on koettu ongelmaksi etenkin poliisin määräämissä ajokielloissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädännön soveltaminen koko maassa on yhtenäinen. Jotta lainsäädännön soveltamisessa päästäisiin yhtenäisyyteen, valiokunta ehdottaa, että momentti muotoillaan siten, että ajokiellon kestosta määrättäessä otetaan huomioon momentissa mainitut vaikutukset. Tällä valiokunta haluaa varmistaa sen, että momentissa mainitut vaikutukset tulevat huomioon otetuiksi.

Valiokunta ei muutoksella halua muuttaa niitä hallituksen esityksen tekijöitä, jotka ajokieltoon määrättävän olosuhteissa otetaan huomioon ajokiellon pituutta arvioitaessa. Sen ehdottaman muutoksen tarkoituksena on välttää sanktioiden kumulaatio, jolloin henkilö rikosoikeudellisen rangaistuksensa lisäksi joutuu kärsimään myös tosiasiallisista seurauksista, jotka voivat olla jopa rangaistusta ankarampia. Henki-

lölle saattaa olla välttämätöntä päästä liikkumaan autolla siten, että hän pääsee käyttämään jokapäiväisiä palveluita tai että hän pääsee töihin. Hänen työntekonsa saattaa myös riippua ajamisesta.

Valiokunta korostaa kuitenkin, että huomioon otettavien tekijöiden vaikutukset määrättävän ajokiellon kestoon eivät ole automaattisia. Muutos ei poista sitä, että ajokiellon pituuden harkinnassa vaikuttavat myös liikenneturvallisuustavoitteet ja tekojen luonne. Valiokunta katsoo, että kuljettajan toistuvaa säännöistä piittaamattomuutta osoittavissa tilanteissa vaikutuksiin vetoamisen ei enää tule lyhentää ajokiellon pituutta. Ammattikuljettajien osalta valiokunta ei myöskään pidä oikeana tulkintaa, että kuljettamisen ammattimaisuus oikeuttaisi muita kuljettajia suurempaan määrään rikkomuksia. Koska ammattikuljettajat ajavat paljon liikenteessä ja vaikuttavat täten yleiseen liikenneturvallisuuteen, valiokunta katsoo päinvastoin, että heiltä pitää edellyttää vähintään yhtä suurta lainkuuliaisuutta kuin muilta kuljettajilta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella liikenne- ja viestintävaliokunta ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 78 § muutettuna (Valiokunnan muutos-
ehdotus) ja*

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotus**78 §*****Ajokieltoon määrääminen***

(1—3 mom. kuten HE)

Ajokiellon kestosta määrättäessä otetaan huomioon ne vaikutukset, jotka toimenpiteellä on ajokieltoon määrättävän toimeentuloon ja välttämättömään liikkumiseen. Ajokiellon kes-

tosta määrättäessä on vähennyksenä otettava huomioon aika, jonka kuljettaja on ajokieltoon johtaneen teon vuoksi ollut ilman ajo-oikeutta, taikka katsottava ajokielto väliaikaisen ajokielon pituuden vuoksi kokonaan kärsityksi. Edellä 75 §:n 2 momentin 5 kohdassa ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ajokielto on määrättävä pantavaksi täytäntöön välittömästi, kun päätös ajokiellosta on tehty.

(5 mom. kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy kokonaisvaltaisen ajokieltojärjestelmän ja sen perusteiden selvityksen pohjalta toimenpiteisiin yhtenäisemmän ja helpommin mielletävän ajokieltojärjestelmän luomiseksi.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Markku Laukkanen /kesk
vpj. Matti Kangas /vas
jäs. Mikko Alatalo /kesk
Leena Harkimo /kok
Saara Karhu /sd
Marjukka Karttunen /kok
Inkeri Kerola /kesk
Risto Kuisma /sd
Reino Ojala /sd

Erkki Pulliainen /vihr
Pertti Salovaara /kesk
Arto Seppälä /sd
Timo Seppälä /kok
Harry Wallin /sd
Lasse Virén /kok
Raimo Vistbacka /ps
vjäs. Reijo Paajanen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker.